

บทคัดย่อวิทยานิพนธ์ เสนอต่อโครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อการผลิตทางการเกษตร
ของเกษตรกรบ้านดงขี้เหล็ก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

โดย

นายจักรเพชร เคลือบสูงเนิน

สิงหาคม 2546

ประธานกรรมการที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์นครเศรียงค์ รัตต์

ภาควิชา/คณะ: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อการผลิตทางการเกษตรของชุมชน คือ 1) ด้านโครงสร้างและบริบทชุมชน ได้แก่ สถาบันครอบครัว การศึกษา การประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์ของชุมชน ความเชื่อ จารีต ประเพณี และวัฒนธรรม 2) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ของเกษตรกร สถาบันการเงิน และราคาสินค้า 3) ด้านเครือข่ายชุมชน ได้แก่ ระบบเหมืองฝาย และกลุ่มเกษตรกร 4) ด้านเทคโนโลยี ได้แก่ ข่าวสารข้อมูล วิทยาการแผนใหม่ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และเครื่องมือทุนแรง โดยรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรบ้านดงขี้เหล็ก ตำบลมะขามหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 50 ราย ผลงานวิจัยพบว่า

1. ด้านโครงสร้างและบริบทชุมชน ได้แก่ (ก) สถาบันครอบครัว เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวทำให้จำนวนแรงงานในครอบครัวลดลง (ข) การศึกษา เกษตรกรส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงขึ้นทำให้มีการเปลี่ยนชนิดของพืชที่ปลูก (ค) การประกอบอาชีพ เกษตรกรเปลี่ยนไปประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม (ง) ความสัมพันธ์ของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ระบบเครือญาติของเกษตรกรเปลี่ยนเป็นแบบธุรกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันขายผลผลิต ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรมีการช่วยเหลือกันในด้านเครื่องมือทุนแรงทำให้เพิ่มปริมาณการผลิตได้ และ (จ) ความเชื่อ จารีต ประเพณี และวัฒนธรรม เกษตรกรมีความสนใจน้อยลง หันไปสนใจการประกอบอาชีพมากขึ้น

2. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ (ก) รายได้ของเกษตรกร เกษตรกรมีรายได้เพียงพอจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ข) สถาบันการเงินเกษตรกรได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเพื่อการเกษตรและสหกรณ์และภาคเอกชนทำให้เกษตรกรมีเงินทุนเพิ่มขึ้น และ (ค) ราคาสินค้า เกษตรกรมีความรู้เรื่องราคาสินค้ามากขึ้น ทำให้มีการเปลี่ยนชนิดของพืชที่ปลูก

3. ด้านเครือข่ายชุมชน ได้แก่ (ก) ระบบเหมืองฝาย รัฐบาลปรับปรุงเหมืองฝายให้แข็งแรง ทำให้เกษตรกรดูแลรักษาเหมืองฝายน้อยลง และ (ข) กลุ่มเกษตรกร เกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มการเกษตรมากขึ้น ทำให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ราคาสูงขึ้น

4. ด้านเทคโนโลยี ได้แก่ (ก) ข่าวสารข้อมูลและวิทยาการแผนใหม่ เกษตรกรรับรู้ข่าวสารเพิ่มขึ้น ทำให้สามารถเลือกรูปแบบการผลิตได้เหมาะสม (ข) พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เกษตรกรใช้พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพมากขึ้น เกษตรกรได้ผลผลิตมีคุณภาพสูงขึ้น และมีรายได้มากขึ้น และ (ค) เครื่องมือทุนแรง เกษตรกรใช้เครื่องมือทุนแรงเพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตให้มากขึ้น ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

This research was conducted to study certain aspects of social relationship changes affecting agricultural production: 1) structure and community context i.e. family, education, career, community relationship, beliefs, traditions, and cultures; 2) economy i.e. income, financial institutions, and prices; 3) community network i.e. irrigation system and farmers' groups; and 4) technology i.e. information, new knowledge, plants, animals and machines. The data was collected from 50 farmers in Ban-Dongkeelek, Sanpatong district, Chiang Mai province. The findings were as follows:

1. Structure and community context. Extended families have been replaced by nuclear families, resulting in decreased household labor. The farmers' higher education resulted in the types of crops grown. The farmers also changed their job from farming to industrial employment. Relationship among individuals and relatives became business-like but farmers' groups had mutual help in the use of machinery, leading to increased quantities of produce. The farmers' interest in old

beliefs, traditions, and cultures was lowered but they were more interested in their jobs.

2. **Economy.** The farmers obtained sufficient incomes from farming. They were financially supported by the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives and private sectors, leading to increased capital. They also had knowledge of prices of products, resulting in changes in the types of crops grown.

3. **Community network.** The government had improved the dam; so not much farmers' maintenance was required. More farmers were members of the farmers' groups; they, thus, could sell their products at higher prices.

4. **Technology.** The farmers obtained more information and new knowledge, resulting in ability to select the suitable production system. They also used plant and animal varieties of higher qualities which enabled them to obtain high-quality yields and higher incomes. In addition, they used machines to increase quantities of produce as well as to save time and expenses.